

Tusen turer til gamlehjemmet

Et 91-årig hjerte slo de siste slag mens barnebarnet sang bestemor ut av livet.

TEKST

Kerstin Söderström

PUBLISERT **3. januar 2017**

– NÅ ER VI FRONTLINJEN for alvor, sa min mann etter begravelsen.

Egentlig hadde vi vært det operative leddet i tolv år, men nå var vi definitivt fremst i generasjonsrekken.

– Ja, nå skal vi ikke arrangere flere begravelser, svarer jeg og banker i bordet idet tanken på barna driver forbi.

– Nei, i hvert fall ikke sammen, smiler han.

Den siste av våre foreldre gikk bort i fjor. Et 91-årig hjerte slo de siste slag mens barnebarnet sang bestemor ut av livet. Det var vuggesangen hun selv pleide å synge, en kjent stemme, en rytme å slutte å puste i. Vi holdt rundt henne og lot henne dra. Det var vakkert og vemodig. Vi dvelte ved stunden i stille alvor og takknemlighet. Personalet kom inn og viste medfølelse og respekt. Det var blitt sent på kvelden da vi forlot sykehjemmet. Ute var det både mørkt og lyst, slik det også var i mitt sinn. På vei mot bilen snudde jeg meg og kikket opp mot den svære institusjonen, Norges største, med 186 plasser. Det hadde vært både min svigermors og min fars hjem i årevis. Generasjonshjulet tikkete et hakk fram.

**«Jeg måtte si til den stolte faren
min at han burde gå til legen, og
at jeg skulle være med»**

Noen ganger skjer det brått, andre ganger langsomt i høyst forskjellige forløp, men det skjer. Vi blir barn av foreldre som mister sin livspartner, som mister helsen. Min far ble enkemann samme år som den etterlengtede, frie pensjonisttilværelsen skulle ta til. «Før var min verden rund, den var en komplett kule. Nå er halvparten borte», sa han, med en uforglemmelig mine av tristhet mens armene laget en sirkel i luften. «Hvordan skal jeg noensinne kunne fylle det?» Han flyttet nærmere barn og barnebarn.

Med foreldre som hobby

Denne novemberkvelden hadde vi minst tusen turer til gamlehjemmet bak oss. Før det var vi hjemmehjelpere – med ansvar for tre husholdninger med full oversikt over

Fjordlandsortimentet, kommunens tildelingskontor, vergemålsordninger og hjemmesykepleiens rutiner. Vi hadde ryddet ut av to barndomshjem, flyttet de gamle inn i omsorgsboliger før de endte i det store sykehjemmet. Vi var fysioterapeutenes assistenter for å holde slagrammede kroppsdeler myke, og håndterte tidlige tegn på demens. Jeg måtte si til den stolte faren min at han burde gå til legen, og at jeg skulle være med.

Vi befant oss i episeneteret av fikse- og ordnegenasjonen med ansvar for tre barn og to gamle. Vi var omsorgspersoner i alle slektsposisjonene: barn, foreldre og, de siste årene, besteforeldre. Vi visste det ville komme, men ikke hva det innebar. I et ironisk øyeblikk i en slitsom periode fabulerte min mann og jeg om at det burde finnes en håndbok for denne livsfasen. Kanskje skulle vi samle våre erfaringer for de som kommer etter oss, i en slags hakkespettbok, *Med foreldre som hobby*.

Snuoperasjoner

Vi var parentifiserte førtiåringene. Det var jeg som pleide å be pappa om hjelp til barnepass og snekkeroppgaver. Så måtte jeg passe på han. Det var svigermor som beordret meg på sofaen med et varmt pledd når hun så jeg var sliten. Så var det vi som pakket pleddet rundt henne.

Parentifisering er et rollebytte som ikke er bra for mindreårige barn. For oss voksne er det bare uvant og krevende, og livets gang. Men når den sterke blir svak og foreldre får barnebehov, er det flere rollebytter å passe på. For den andre siden av parentifisering er infantilisering. Noen har vondt for å akseptere foreldres alderssvikelser, og kjefter, krenker eller overkjører. På omsorgsinstitusjoner risikerer den gamle å bli strippet for funksjoner og verdighet. Når bestemor som alltid har hatt et prikkfritt hjem, og vært pen i tøyet og på håret sitter som et bustehode og drikker av plastkopp med en stor papirsmekke under haken, er det et verdighetsfall. Når de gamle parkeres foran TV-en for at pleierne skal få unna det høyst nødvendige, da er det verken verdighet, fellesskap eller noe som kan kalles et hjem.

Et hjem?

Det startet med dobbeltrom og fortsatte i et lite enkeltrom med forheng foran dø, men med peis i stua, et koselig kjøkken, ti beboere og et stabilt personale, der den beste av de beste var på samme alder som beboerne. Det var det siste hjemmet før bestemor havnet på stort enerom på en effektiv avdeling med stordriftsfordeler.

Det kalles et Helsehus, en språklig piruett fra gamlehjem, via alders- og sykehjem. Så bare sykehjem, og nå «helsehus». Hva er det med denne overdrevne troen på språkets makt til å forme virkeligheten? For virkeligheten er at de 186 plassene er bebodd av svært syke eldre, uten utsikter til å bli friske. At dette er siste holdeplass før døden. At beboerne jevnt over er overmedisinert og legedekningen er ustabil, mens pleiepersonalet springer beina av seg. Jeg grøsser ved tanken på å havne der selv.

Med støvlene på

Som research til denne teksten spurte jeg min datter om hva hun tenker om at nå er det vi som er eldst og snart svekkes og har behov for hjelp.

– Det er et lurespørsmål, svarte hun.

– Neida, jeg vil bare høre hva du tenker om det.

– Ja, nettopp, det *er* et lurespørsmål. Du spør om hvilken datter jeg kommer til å være når du blir gammel.

Hun hadde rett, selv om jeg ikke tenkte det akkurat da. Men i våre gjerninger overfor våre foreldre har vi hatt en sidetanke om at vi også er modeller for våre barn, at det vi gjør, får vi selv smake når det er vår tur. Men svaret kom. Det blir vanskelig å se at vi reduseres fysisk eller mentalt eller havner på et sted hvor omsorgen ikke er god nok, og at hun ikke er i stand til å gjøre noe med det, «en skikkelig skvis». Svigersønnen føyde til at han er bekymret for ensomhet. «Selv om det sikkert var et godt valg å skille seg den gang da, virker det så meningsløst at de til slutt skal sitte i hvert sitt hus og være ensomme.» Det slår meg at skilsmissebarna vil få ansvar for enda flere kjøleskap som skal fylles med mat som kan varmes i mikroen, mer dårlig samvittighet for at de ikke klarer å holde både mor og far med selskap i julen.

Vi var skjønt enige. Ønskesituasjonen er at vi foreldre skal være friske, leve lenge, hjelpe til og passe barnebarn, til vi plutselig en dag dør med støvlene på. Datteren min får innoverblikk før hun sier: «Det blir ikke noe hjerte- lungeredning etter 85!»

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 55, nummer 1, 2017, side 122-123

TEKST

Kerstin Söderström, barnepsykolog ved BUP Lillehammer og postdoktor ved Høgskolen i Lillehammer. Sammen med Tor Levin Hofgaard, Gerd Kristiansen og Saths Cooper er hun fast kronikør.